

Åtgärder för att förebygga skogsbränder

Detta SRV Aktuellt innehåller tips och råd om åtgärder som bedöms rimliga för att förhindra skogsbränder. I första hand får skogsägare och de som arbetar i skogen stöd. Samtidigt ger materialet hjälp till räddningstjänsternas tillsyn och rådgivning samt till övriga organisationer och myndigheter som kan påverka brandriskerna.

Brandorsaker

För alla bränder i vegetationen noteras brandorsaker. Under åren 2001-2003 inträffade 4800, 6400 respektive 4700 bränder. Av dessa bränder var 480, 920, 840 produktiv skogsmark. Orsakerna där var;

Blixtnedslag	12- 16 %
Lägereldar	9 - 15 %
Anlagda bränder	4 - 9 %
Eldning av gräs	2- 7 %
Gnistor, värmeöverföring, tekniska fel	3 - 5 %
Återantändning	4 - 5 %.

Återantändning avser bränder som blossat upp efter släckning och där kanske bevakningen har brutit. För ca 40 % av dessa bränder har "okänd orsak" angetts.

Under dessa år har maskinellt arbete normalt undvikits vid stark torka.

En enkel maskinbrand kan sprida sig till terrängen så därför räcker det inte att maskiner medför släckare eller har fasta släcksystem.

Vanliga motorsågar kan orsaka brand om heta delar som avgasrör eller katalysatorer kommer i kontakt med vegetationen eller vid gnistbildning.

När brinner det?

Självklart inträffar de flesta och de svåraste skogsbränderna vid stark torka. En del av riskerna ovan är svåra att helt förhindra. Men när riskerna är störst kan extra uppmärksamhet och bevakning göra att små bränder upptäcks tidigt. Genom information om risker med exempelvis lägereldar och tobaksrökning kan man nå vissa grupper.

Arbete i skogen under stark torka innebär ökade risker under arbetets gång men också den närmaste tiden därefter. Stor

uppmärksamhet behövs därför efter tillbud. Extra bevakning av vissa områden kan övervägas. Det säkraste är ändå att stoppa arbetet vid allt för stark torka. Om det inte kan ske är det motiverat med extra brandskyddsåtgärder.

Torrt ris och kvistar på stora ytor medför stora risker för snabb spridning av skogsbrand.

Brandriskprognosen kan vägleda

Vädrets snabba förändringar påverkar brandrisken och måste följas noga. Stormfällad skog torde bli extrem i sitt brandförlopp och inte vara lika "trög" i riskförändring som vanlig skog är. Givetvis är det bra att också ha klart för sig hur torrt det är i marken då detta också ger en bild av hur lätt gnistor etc kan antända det ytliga bränslet.

Ytterligare information

Handbok och Prognostjänst finns på Räddningsverkets webbplats www.raddningsverket.se

Vad bör ägare av skog göra

Ägare av skog bör ställa krav på att de som arbetar där iakttar stor försiktighet och redovisar vad man gör för att förhindra skogsbrand och för att kunna begränsa tillbud. Vid arbete under torka eller när brandrisken är stor bör ägare ställa krav på att lämplig släckutrustning medförs (handredskap, vatten). Alla som arbetar där bör ha grundläggande skogsbrandutbildning och skogsägaren bör kräva det av sina entreprenörer. Dessutom bör man kunna larma på hjälp. Detta kan regleras vid upphandling.

Skogsägare bör vid stor brandrisk även vara extra uppmärksam på risker för pyrande brand efter blixtnedslag.

Vad kan entreprenörer göra?

Maskiner kan antända torrt material om de slirar med kedjor eller hasar på sten och gnistor bildas. Alla som arbetar i skogen bör kunna redovisa för markägaren vilka åtgärder man vidtar för att hindra att brand uppstår och vad man gör för att ta hand om tillbud. Alla bör ha grundläggande skogsbrandutbildning. Man behöver även medföra släckutrustning för skogs- och markbrand.

Utbildning av skogsarbetare

Alla som arbetar i skogen bör ha grundläggande brandutbildning. Utbildningen bör behandla de vanligaste riskerna, enkla släckmetoder och tillvägagångssätt vid släckning av större bränder där brandgator kan bli aktuella. Utbildningen behandlar även hur terrängen utnyttjas för att hindra spridning. Utbildningsmaterial finns hos de flesta räddningstjänster som normalt även kan genomföra sådan utbildning.

Brandskyddsåtgärder vid mekaniserad skogsavverkning

(Detta är en modernisering av ett meddelande från Statens Brandinspektion 1974)

Vid körning av skogsmaskiner kan gnistor från avgasrör eller gnistor från slirning med band eller kedjor mot stenar, speciellt under den torra årstiden, antända mark och hyggesavfall. Brand kan också uppstå i maskinen t ex genom fel i elsystem eller varmgång, och därifrån sprida sig till mark och hyggesavfall. Brand kan också uppstå vid reparation av maskiner, t ex i samband med svetsning eller slipning. I vissa fall hanteras brandfarlig vara (bensin, olja etc) med dess risker. Även stora avverkningsplatser, upplag av driv- och smörjmedel och reparationsplatser är platser som ska ägnas omsorg ur brandsynpunkt.

Allmänt

Det är önskvärt att räddningstjänsten känner till dessa större skogsavverkningsområden. Vetskap om vattentillgångar och vägförbindelser är viktig. Överenskommelse med skogsägaren kan träffas om hur framkörning av brandfordon till vattentäkt kan ske. Saknas vattentillgång, bör stationära eller mobila tankar eller tunnor, hinkar, pytspumpar och strilkannor placeras ut på lämpliga ställen utmed väg.

Maskinskötsel

Maskinskötseln bör omfatta:

- Regelbunden rengöring från hyggesavfall, olja m m.
- Regelbunden kontroll av hydraul- och bränslesystemets täthet.
- Regelbunden kontroll av elsystemets funktion och kondition.
- Regelbunden kontroll av gnistsläckares och/eller ljud-dämpares funktion.
- Regelbunden kontroll av brandredskap.

Reparationer

- Vid "heta arbeten" bör största möjliga försiktighet iakttas. Brännbart avfall förs bort i görligaste mån, varefter "svetsskynken" arrangeras så att kringkastning av svetsloppor och gnistor begränsas.
- Vid svetsplats (mera permanent reparationsplats) avflås och/eller bevattnas marken inom ett avstånd på minst 10 m.

- Vid svetsning bör det alltid finnas svetsvakt utrustad med släckmateriel.
- Tält avsett för reparationsverksamhet bör vara av svårantändligt material. Tältet placeras med hänsyn till uppkommen brands spridning till omgivningen.

Brandsläckningsutrustning

- Vid bearbetningsmaskin bör det för släckning av brand i olja o d finnas minst 2 släckare med minst 6 kg pulver i lägst klass 34A 183B vilket motsvarar krav som ställs i försäkringsvillkoren. Övriga arbetsmaskiner bör vara utrustade med minst 1 st liknande släckare. I koja eller personalvagn inom avverkningsplats skall det dessutom finnas en släckare i reserv.
- Då risk finns för skogsbrand bör det dessutom på maskin medföras vatten för ett första ingripande. Det kan vara en handbrandssläckare med vatten eller dunk och strilkanna.
- Under den tid på året som risken är stor för skogsbrand bör det vid större arbetsplats säkerställas tillgången på vatten för brandsläckning.

Nedanstående alternativ kan tjäna som vägledning vid bedömning:

1. Motorspruta anjord till vattentäkt med slang utlagd och vattenfylld (vid mycket stor brandrisk) till i närheten av bearbetningsmaskin eller avverkningsmaskin. Eventuellt ytterligare slang, grenrör och strålrör bör förvaras i närheten av arbetsplatsen. Beträffande erforderliga slanglängder och dimensioner bör man vid behov samråda med kommunens räddningstjänst.
2. Vattenkärra eller tank som rymmer cirka 3 m³ ställs upp lättillgänglig inom avverkningsplats eller avlägg. Till kärnan kopplas motorspruta med minst 100 m 1 1/2" belagd slang. Även stålrör placeras på samma plats.
3. Inom arbetsområde eller på annan lämplig plats ställs vattentank eller 200 liters vattentunnor upp, varvid särskild hänsyn bör tas till speciella risker såsom avverknings- och bearbetningsmaskiner, bränsletankningsplatser, reparationstält, baracker och avfallshögar. På sådant ställe bör även övrig brandredskap som vattenhinkar, strilkannor, stålkvistar, granruskor, spadar och yxor placeras.

Larmning

För snabb sammankallning av personal som arbetar inom avverkningsstrakt kan befintlig radio eller mobiltelefon användas. Varje avverkningsmaskin bör vara försedd med någon form av signalanläggning, för att snabbt kunna påkalla uppmärksamheten hos sådan personal som inte befinner sig i närheten. Det krävs ofta ett snabbt ingripande av all personal vid ett brandtillbud.

För larmning av räddningstjänsten ring 112. Larmkort med platsangivelser är till god hjälp för alla typer av olyckor där hjälp tillkallas. Lägesangivelse med hjälp av GPS-mottagare underlättar snabb larmning.

Övrigt

Vid maskinell markberedning eller plantering i samband med torka eller i övrigt hög brandrisk, bör risken för antändning av mark genom gnistbildning eller friktion (t ex slirskydd) beaktas. Det kan vara nödvändigt att förbjuda slirskydd samt att kontinuerligt övervaka arbetsplatsen med en eller flera brandvakter som omedelbart skall kunna ingripa med släckutrustning.

All personal som arbetar med detta bör utöver en grundutbildning i skogsbrandskydd känna till brandrisker med maskinerna. Maskinens inbyggda brandskyddssystem ska vara väl känt och kunna hanteras.

Skydd av bebyggelse i eller nära skog

Ägare till gårdar, villor, torp och andra byggnader bör se till att inte ha brännbara upplag nära sina hus då dessa kan brinna och sprida brand till byggnad. Ta bort allt torrt gräs runt byggnader och håll det kort under sommaren. Men bränn inte gammalt gräs. Røj sly och ris. Genom att ta bort det som är lättantändligt minskar risken att en annalkande mark- eller skogsbrand får fäste och möjligheter ökar att kunna skydda byggnader.

Vattentunna fylld med vatten och enkla handredskap, strilkannor och granruskar är bra för snabb insats. Ännu bättre är en vattenslang. Det är viktigt att blöta ner marken och hålla den fuktig vilket kräver mindre vatten än att släcka. Man kan göra begränsningslinjer så att branden inte når fram till husen via vegetationen. Förbered detta och ha ruskor och borstar i beredskap för att släcka flygbränder.

Om en brand närmar sig stäng fönster, eventuella fönsterluckor, dörrar och takluckor. Fäll in markiser och plocka undan lättantändliga föremål. Förbered även med att resa en stege.

Utdrag ur lag om skydd mot olyckor (LSO) (2003:778)

3 kap. Kommunens skyldigheter Förebyggande verksamhet

1 § För att skydda människors liv och hälsa samt egendom och miljö skall kommunen se till att åtgärder vidtas för att förebygga bränder och skador till följd av bränder samt, utan att andras ansvar inskränks, verka för att åstadkomma skydd mot andra olyckor än bränder.

Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för förebyggande verksamhet.

2 § En kommun skall genom rådgivning, information och

på annat sätt underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag.

Kommentar - kommunen ska se till att själv vidta åtgärder och kan alltså ge råd och information om vad man bör göra i för att förebygga bränder. Enligt 5 kap (tillsyn) kan föreläggande och förbud göras i enskilda fall.

Efterföljande åtgärder

9 § En räddningsinsats är avslutad när den som leder insatsen (räddningsledaren) fattar beslut om detta. Beslutet skall redovisas i skriftlig form. När en räddningsinsats är avslutad skall räddningsledaren, om det är möjligt, underätta ägaren eller nyttjanderättshavaren till den egendom som räddningsinsatsen har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckor men kommer bevakningen inte till stånd, får räddningsledaren utföra bevakningen på ägarens eller nyttjanderättshavarens bekostnad.

Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs

Kommentar - det är markägaren som har ansvaret att bevaka efter en brand

5 kap. Tillsyn

1 § Tillsyn över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen utövas av en kommun inom kommunens område och av länsstyrelsen inom länet. Statens räddningsverk eller, i fråga om statlig räddningstjänst, den myndighet som regeringen bestämmer, utövar den centrala tillsynen.

2 § För tillsynen har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och andra anläggningar. Tillsynsmyndigheten har också rätt att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite. Om någon inte vidtar en åtgärd som denne är skyldig att vidta enligt tillsynsmyndighetens föreläggande, får myndigheten vidta åtgärden på dennes bekostnad.

Läs mer om skogsbränder på www.raddningsverket.se

Kontakter;

Leif Sandahl 054-13 53 12 leif.sandahl@srv.se
Björn Albinson 054-13 52 98 bjorn.albinson@srv.se

Tidigare nummer av Aktuellt från Räddningsverket under 2005

Nr 1-05 Skriftlig redogörelse för brandskyddet